

Nr 27

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändring i lagen den 16 juni 1961 (nr 390) om statsmonopol på tillverkning av tobaksvaror, m. m.; given Stockholms slott den 3 januari 1964.

Under åberopande av bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att
dels antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag angående ändring i lagen den 16 juni 1961 (nr 390) om statsmonopol på tillverkning av tobaksvaror; och
- 2) förordning angående ändrad lydelse av 5 § förordningen den 16 juni 1961 (nr 394) om tobaksskatt;

dels ock bifalla det förslag i övrigt, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

G. E. Sträng

Propositionens huvudsakliga innehåll

Svenska tobaks aktiebolaget, som innehar statsmonopolet på tillverkning av tobaksvaror, kommer att fr. o. m. år 1965 upphöra med inköp av svenskodlad tobak. Som följd härav föreslås i propositionen bl. a. att den nuvarande regleringen av tobaksodlingen i landet avskaffas och att den statliga subventionen till odlarna upphör. I årets statsverksproposition har upptagits ett reservationsanslag om 100 000 kronor för bidrag till vissa tobaksodlare som ersättning för kapitalförluster genom tobaksodlingens upphörande.

De föreslagna lagändringarna är avsedda att träda i kraft den 1 januari 1965.

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 16 juni 1961 (nr 390) om statsmonopol
på tillverkning av tobaksvaror

Härigenom förordnas, att 3—5, 7—12 och 14—16 §§ lagen den 16 juni 1961 om statsmonopol på tillverkning av tobaksvaror samt punkten 3 i övergångsbestämmelserna till lagen skola upphöra att gälla, att rubriken före 7 § samma lag skall utgå samt att 2, 6, 13, 17, 18, 20 och 21 §§ nämnda lag skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

2 §.

Utän hinder — — — — — stadgas må
a) enskild person för eget bruk a) enskild person för eget bruk
förfärdiga *cigarretter*; samt förfärdiga *tobaksvaror*; samt
b) förpackning av — — — äger rum.

6 §.

Vara, i vilken tobak ingår men som icke är avsedd eller ägnad att användas såsom njutningsmedel, må icke inom riket tillverkas utan *Konungens* tillstånd. När tillstånd lämnas, bestämmer *Konungen* tillika de villkor, under vilka tillverkningen må äga rum.

Den som äger bedriva tillverkning, som i första stycket sägs, må efter tillstånd av *Konungen* till riket införa för tillverkningen erforderlig tobak.

Vara, i vilken tobak ingår men som icke är avsedd eller ägnad att användas såsom njutningsmedel, må icke inom riket tillverkas utan *Kontrollstyrelsens* tillstånd. När tillstånd lämnas, bestämmer *kontrollstyrelsen* tillika de villkor, under vilka tillverkningen må äga rum.

Den som äger bedriva tillverkning, som i första stycket sägs, må efter tillstånd av *kontrollstyrelsen* till riket införa för tillverkningen erforderlig tobak.

13 §.

Den, som — — — — — sex månader.

Bedriver någon utan tillstånd av *Konungen* tillverkning, som avses i 6 §, eller åsidosätter någon med sådant tillstånd förenat villkor, dömes till dagsböter.

Bedriver någon utan tillstånd av *kontrollstyrelsen* tillverkning, som avses i 6 §, eller åsidosätter någon med sådant tillstånd förenat villkor, dömes till dagsböter.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

17 §.

Angående påföljd — — — för varusmuggling.
 Bryter någon i annat hänseende än
 i första stycket sågs mot vad i 5 §
 stadgas, dömes till dagsböter.

18 §.

Har någon förövat gärning, som
 avses i 13 § första stycket, 15 § förs-
 ta stycket, 16 § eller 17 § andra styc-
 ket, skall egendom som varit före-
 mål för gärningen förklaras förver-
 kad till kronan; finnes egendomen
 ej i behåll, skall i stället värdet för-
 klaras förverkat. Är påföljd som nu
 sagts uppenbart obillig, må den helt
 eller delvis eftergivas.

Har någon förövat gärning, som
 avses i 13 § första stycket, skall
 egendom som varit föremål för gär-
 ningen förklaras förverkad till kro-
 nan; finnes egendomen ej i behåll,
 skall i stället värdet förklaras för-
 verkat. Är påföljd som nu sagts
 uppenbart obillig, må den helt eller
 delvis eftergivas.

Vad i — — — — — rätt därtill.

20 §.

Med sådan i 13 § första stycket,
 15 § första stycket, 16 och 17 §§
 avsedd egendom, som enligt denna
 lag eller lagen om straff för varu-
 smuggling förklarats förverkad el-
 ler skolat enligt tullstadgan eller
 annan författning försäljas, skall för-
 faras på sätt Konungen förordnar.

Med sådan i 13 § första stycket
 och 17 § avsedd egendom, som en-
 ligt denna lag eller lagen om straff
 för varusmuggling förklarats för-
 verkad eller skolat enligt tullstadgan
 eller annan författning försäljas,
 skall förfaras på sätt Konungen för-
 ordnar.

21 §.

Brott, varom förmäles i denna lag
 och som avser tobaksodling, må av
 åklagare åtalas allenast efter an-
 mälan av kontrollstyrelsen.

Är brott — — — — — straff dömas.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1965. Äldre bestämmelser skola dock alltjämt äga tillämpning beträffande förhållanden, som hänföra sig till tiden dessförinnan.

2. Prisenämnd skall, på sätt stadgas i 11 §, utses även för tid efter utgången av år 1964 intill dess Konungen annorlunda förordnar, för att i enlighet med de närmare föreskrifter Konungen meddelar handlägga vissa uppgifter i samband med upphävandet av bestämmelserna om tobaksodling.

Förslag
till
Förordning
angående ändrad lydelse av 5 § förordningen den 16 juni 1961 (nr 394)
om tobaksskatt

Härigenom förordnas, att 5 § förordningen den 16 juni 1961 om tobaksskatt skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

5 §.

Den som inom riket tillverkar tobaksvaror eller cigarrettpapper är skyldig att vara registrerad hos kontrollstyrelsen samt att för sådant ändamål göra anmälan till styrelsen.

Den som inom riket tillverkar tobaksvaror eller cigarrettpapper för försäljning är skyldig att vara registrerad hos kontrollstyrelsen samt att för sådant ändamål göra anmälan till styrelsen.

Den som — — — hos kontrollstyrelsen.

Om verkställd — — — utfärda bevis.

Inträder ändring — — — underrättas härom.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1965.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet å Stockholms slott den 8 november 1963.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON, HOLMQVIST, ÄSPLING.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga angående *ändring i reglerna om tobaksodling och tobakstillverkning m. m.* samt anför därvid följande.

Inledning

Sedan år 1914 har staten monopol på tillverkning av tobaksvaror inom landet. Odlingen är däremot fri i den meningen att vem som helst har rätt att, efter anmälan, odla tobak. Emellertid gäller vissa inskränkningar i rätten att förfoga över skörden av tobak. Sålunda får denna inom Sverige säljas endast till monopolets utövare.

Staten subventionerar odlingen av svensk tobak med 80 öre för varje kilogram sådan tobak, som sålts för tillverkning. Detta sker genom avdrag från den tobaksskatt, som tobaksmonopolets utövare har att erlagga.

Regler om tillverkningsmonopolet och om tobaksodlingen samt därmed sammanhängande frågor finns i lagen den 16 juni 1961 (nr 390) om statsmonopol på tillverkning av tobaksvaror. Reglerna om subventionen till tobaksodlarna finns i övergångsbestämmelserna till denna lag. Med stöd av lagen har staten genom avtal med Svenska tobaks aktiebolaget överlåtit tillverkningsmonopolet på detta bolag.

Svenska tobaks aktiebolaget har i skrivelse den 8 mars 1963 anmält, att bolaget ämnar från och med år 1965 upphöra med inköp av svenskodlad tobak. Med anledning härav har bolaget framlagt förslag till ändringar i bl. a. statsmonopollagen. De föreslagna ändringarna innebär i huvudsak, att lagens nuvarande regler om odling av tobak i Sverige och om prisättning på svenskodlad tobak upphävs. Samtidigt föreslås en utvidgning av rätten för enskild person att förfärdiga tobaksvaror. Även nuvarande inskränkningar i rätten till innehav av tobak i annan form än som färdig

tobaksvara liksom lagens bestämmelser om specialmaskiner och specialverktyg för framställning av tobaksvaror m. m. bör enligt bolagets förslag upphävas. De framlagda förslagen föranleder vissa ändringar dels av ansvars- och förverkandebestämmelserna i statsmonopollagen dels i förordningen den 16 juni 1961 (nr 394) om tobaksskatt.

Över bolagets framställning har efter remiss *yttranden* avgivits av generaltullstyrelsen, kontrollstyrelsen, lantbruksstyrelsen, statens jordbruksnämnd, kommerskollegium (som överlämnat uttalanden från handelskammarna i Stockholm, Malmö och Göteborg), Svenska tobaksodlareföreningen, Tobakshandlarnas riksförbund, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges grossistförbund, Sveriges industriförbund och Kooperativa förbundet.

De föreslagna ändringarna har lämnats utan erinran av samtliga remissinstanser utom Svenska tobaksodlareföreningen. Denna har vänt sig mot den planerade avvecklingen av den svenska tobaksodlingen och, för det fall att en sådan avveckling ändå sker, yrkat ersättning till tobaksodlarna. Sveriges industriförbund har i sitt yttrande hemställt om en ytterligare ändring av monopolbestämmelserna utöver vad bolaget föreslagit.

Jag anhåller nu att få ta upp dessa frågor till närmare behandling.

Gällande ordning

Enligt statsmonopollagen tillkommer rättigheten att tillverka tobaksvaror i Sverige samt att hit införa rå tobak och avfall av tobak ävensom arbetad tobak av sådant slag, som används för tillverkning av tobaksvaror, uteslutande staten eller den, åt vilken staten upplåter att utöva sådan monopolrättighet (1 § första stycket). Denna rättighet utövas, såsom tidigare nämnts, efter vederbörlig upplåtelse numera av Svenska tobaks aktiebolaget. Genom en undantagsbestämmelse har emellertid enskild person fått rätt att förfärdiga cigaretter för eget bruk (2 § a).

Med tobaksvara förstås i lagen varje vara, som är tillverkad av tobak eller innehåller tobak i någon form, under förutsättning att varan är avsedd eller ägnad att användas som njutningsmedel. Som tillverkning av tobaksvara anses, förutom varje bearbetning av tobak, även förpackning av tobaksvara eller förseende av sådan vara med utstyrsel eller med namn eller beteckning, ägnad att utmärka den som särskild vara (1 § andra stycket).

Även rätten att tillverka vara, i vilken tobak ingår men som inte är avsedd att användas såsom njutningsmedel, är emellertid underkastad inskränkningar. För att sådan tillverkning skall få bedrivas i Sverige fordras tillstånd av Kungl. Maj:t, som därvid bestämmer villkoren för tillverkningen (6 §).

Lagen stadgar vidare förbud för annan än mono-polets utövare att utan Kungl. Maj:ts tillstånd inneha tobak i annan form än som färdig tobaksvara. Från förbudet medges dock i viss utsträckning undantag för tobaksodlare (4 §). Till detta undantag återkommer jag i det följande.

Monopoliseringen av tobakstillverkningen har föranlett bestämmelser, som förbjuder införsel eller tillverkning av specialmaskiner och specialverktyg för framställning av tobaksvaror i den mån införseln eller tillverkningen inte sker för monopolutövarens räkning. Sådana specialmaskiner och specialverktyg får inte heller innehas av någon annan än mono-polets utövare. Kungl. Maj:t har emellertid möjlighet att dispensera från dessa förbud (5 §).

Kungl. Maj:ts tillstånd fordras även för import och tillverkning av cigarrettpapper, som inte är detaljförpackat, och av cigarretthylsor, när det inte är fråga om import eller tillverkning för monopolutövarens räkning (5 § första stycket).

Monopolbestämmelserna om tobakstillverkningen har krävt en särskild reglering av den inhemska tobaksodlingen. Denna har anor från 1700-talet. Förr var odlingen spridd till flera delar av landet. På sista tiden har tobaksodling dock förekommit endast i kristianstadstrakten samt, i mindre skala, i södra Halland och i Blekinge. Odlingens omfattning är blygsam, och under de sista åren har skett en avsevärd tillbakagång. Enligt uppgift har sålunda från år 1960 till år 1963 antalet odlare nedgått från 734 till 310, arealen minskat från 162 till 52 hektar och skörden nedgått från 385 till 105 ton. Den svenskodlade tobaken, som är av lägre kvalitet och har sin huvudsakliga användning vid snustillverkning, representerar en mycket liten del i förhållande till förbrukningen av importerad råtabak, vilken beräknas till omkring 10 000 ton om året. Någon möjlighet till export av svenskodlad tobak föreligger inte i praktiken.

Även bestämmelserna om tobaksodlingen finns i statsmonopolagen. Så-lunda får enligt 3 § i denna lag tobak för annat ändamål än till prydnad odlas i Sverige endast i viss ordning och på vissa villkor. Härom gäller följande.

Kontrollstyrelsen skall öva kontroll över tobaksodlingen i landet och äger utfärda de föreskrifter, som behövs för denna kontroll. Kostnaderna för kontrollen skall bestridas av mono-polets utövare (7 §).

Om tobaksodling skall göras skriftlig anmälan till kontrollstyrelsen varje år före den 1 juli. Även ändring i sådant förhållande, varom uppgift lämnats i odlingsanmälan, skall anmälas till kontrollstyrelsen (8 §).

Omedelbart efter det att skörden avslutats skall tobaksstånden förstöras, så att någon efterskörd inte kan komma i fråga. Nödigt antal fröplantor får emellertid lämnas kvar på fältet (9 § första stycket).

Efter den 1 mars får tobaksodlare inte utan anmälan till kontrollstyrelsen inneha tobak av närmast föregående års skörd (9 § andra stycket).

Tobaksodlare är skyldig att på anfordran av kontrollstyrelsen lämna tillträde till område och utrymme, som används för odling eller förvaring av tobak eller som är avsett för sådant ändamål. Därvid skall odlare utan ersättning lämna det biträde, som behövs för kontrollen. Om tillträde för kontroll vägras, kan kontrollstyrelsen utsätta vite (10 §).

Tobaksodlare får förfoga över sin skörd av tobak endast genom överlåtelse till monopolets utövare eller genom export (11 § första stycket). Export av svenskodlad tobak skall ske i enlighet med de föreskrifter, som kontrollstyrelsen finner erforderliga för en betryggande kontroll (11 § tredje stycket).

Slutligen måste odlare ha tillstånd av kontrollstyrelsen för att få företa svettning av tobak (12 §).

Bristen på inhemsk konkurrens i fråga om uppköp av tobak har föranlett regler om prissättningen på svenskodlad tobak. Försäljning av sådan tobak till monopolets utövare skall sålunda, enligt 11 § andra stycket statsmonopollagen, ske till ett pris, som varje år fastställs av en särskild prisenämnd. Denna består av fem ledamöter, av vilka Kungl. Maj:t utser ordföranden. Av de övriga fyra ledamöterna utser monopolets utövare och sammanslutning av tobaksodlare, som Kungl. Maj:t bemyndigar därtill, vardera två. Kungl. Maj:t meddelar föreskrifter om nämnden och dess verksamhet. Kostnaderna för nämndens verksamhet skall bestridas av monopolets utövare.

De föreskrifter, som Kungl. Maj:t meddelat om nämnden och om dess verksamhet, återfinns i kungörelsen den 16 juni 1961 (nr 392) om prissättning på inom riket odlad tobak.

I statsmonopollagen finns vidare bestämmelser för fall, då lagens regler överträds. Straff och förverkande stadgas, förutom vid olovlig tillverkning av tobaksvara, även vid olovlig försäljning av tobaksskörd och tobaksodlares innehav av tobak på otillåten tid samt annat olovligt innehav av tobak (13 § första stycket, 15 § första stycket, 16 § och 18 § första stycket). Såväl straff som förverkandepåföljd inträder även, om någon mot gällande bestämmelser i 5 § tillverkar där avsedda specialmaskiner, specialverktyg, cigarrettpapper eller cigarretthylsor eller om någon olovligen innehar sådana maskiner eller verktyg (17 § andra stycket och 18 § första stycket). Beträffande olovlig införsel och försök därtill hänvisas i 17 § första stycket till lagen om straff för varusmuggling.

Straff stadgas även för underlåtenhet att göra odlingsanmälan (14 §) och för åsidosättande — i annat fall än som hittills nämnts — av vad som åligger tobaksodlare enligt statsmonopollagen eller av Kungl. Maj:t utfärdade bestämmelser eller av kontrollstyrelsen meddelade kontrollföreskrifter (15 § andra stycket).

Med egendom, som förklarats förverkad enligt statsmonopollagen eller lagen om straff för varusmuggling, skall förfaras på sätt Kungl. Maj:t förordnar (20 §).

Sådant brott mot statsmonopollagen, som avser tobaksodling, får åtalas endast efter anmälan av kontrollstyrelsen (21 § första stycket).

Är brott mot lagen att anse som ringa, skall inte dömas till straff (21 § andra stycket).

Den statliga s u b v e n t i o n, som sedan år 1924 utgått till den svenska tobaksodlingen, är reglerad genom punkten 3 i övergångsbestämmelserna till statsmonopollagen. Enligt detta stadgande får monolets utövare vid deklaration enligt förordningen om tobaksskatt tillgodoföra sig ett belopp av 80 öre för varje kilogram svenskodlad tobak, som monopolutövaren köpt för tillverkning av tobaksvaror.

Svenska tobaks aktiebolagets framställning

I en av bolaget upprättad promemoria, som överlämnats med bolagets skrivelse, konstateras inledningsvis, att monolets innehavare inte har skyldighet att köpa tobaksodlarnas produktion.

I promemorian framhålles härefter, att bolagets årliga inköp av råttobak uppgår till cirka 10 000 ton. Från den svenska tobaksodlingen erhöles år 1960 cirka 300 ton och år 1962 cirka 60 ton, sedan den tobak som odlarna levererat genomgått sådan behandling att den kunde användas i fabrikationen i likhet med den importerade tobaken. Bolagets merkostnad för användning av den inhemska råvaran har, trots den statliga subventionen, uppgått till mellan 1 krona 50 öre och 2 kronor per kilogram färdigbehandlad tobak. Den inhemska tobaken saknar betydelse från beredskapssynpunkt. Den beredskap, som behövs, kan till ett betydligt billigare pris åstadkommas genom lagerhållning.

Till protokollet vid prissättningsnämndens sammanträde den 3 april 1962 gjorde bolagets representanter enligt promemorian följande uttalande: »Med hänsyn till den konkurrenssituation bolaget står inför är det omöjligt för bolaget att utbetala en subvention av den storleksordning, som innevarande års avtal innebär. Därest statsmakterna icke är villiga att höja statsbidraget så att bolagets subvention elimineras, ser sig bolaget nödsakat att upphöra med sina inköp av svenskodlad tobak från och med år 1965. Endast under förutsättning att sådant statsbidrag beslutas, kommer bolaget att fortsätta sina inköp efter 1964.»

Vid 1962 års höstriksdag avslogs motioner om höjning av den statliga subventionen, heter det i fortsättningen av promemorian. Med hänsyn härtill ser sig bolaget nödsakat att vidta den aviserade åtgärden att upphöra med inköp av svenskodlad tobak efter år 1964.

Promemorian innehåller därefter de uppgifter om de senaste årens minskning av antalet odlare samt om nedgång i areal och produktion, som jag redan redovisat. Eftersom någon möjlighet till export i praktiken inte föreligger, kommer tobaksodlingen därför att upphöra helt från och med år 1965, heter det vidare i promemorian.

Efter en sammanfattning av innehållet i gällande monopollagstiftning angående bl. a. tobaksodlingen anförs följande om de konsekvenser för lagstiftningens del, som följer av att tobaksodlingen upphör.

Efter det att bolaget upphör med sina inköp av svenskodlad tobak fyller dessa bestämmelser i monopollagen jämte följdförfattningar icke någon funktion och bör därför upphävas. Den i och för sig enklaste åtgärden att ersätta dem med ett förbud att odla tobak för annat ändamål än till prydnad är inte tilltalande ur allmän näringspolitisk synpunkt och ej heller nödvändig som skydd för tillverkningsmonopolet och statens skatteanspråk. Ett fullt tillräckligt skydd härför utgör de grundläggande bestämmelserna om tillverkningsmonopolet i monopollagens 1 §, innebärande förbud för annan att tillverka tobaksvaror och importera tobak. Även om det är sannolikt att tobaksodlingen helt kommer att upphöra, föreligger knappast anledning förhindra möjligheten att odla tobak, om förutsättningar för sådan odling framdeles skulle uppstå, t. ex. för export, för växtförädling, för nikotinfrauställning och även för försäljning till Svenska Tobaks Aktiebolaget. Den tobaksodling som eventuellt kommer till stånd torde kunna lämnas helt fri från reglering.

Några bärande skäl synes ej heller föreligga att bibehålla det hinder för skördens utnyttjande som följer av gällande förbud i 4 § för annan än monopolets utövare att utan Konungens tillstånd inneha tobak i annan form än såsom färdig tobaksvara. Såsom redan framhållits torde bestämmelserna i 1 § utgöra ett fullt tillräckligt skydd för föreliggande offentliga intressen. Enligt 2 § a) gäller för närvarande det undantaget från monopolrätten att det är tillåtet för enskild person att för eget bruk förfärdiga cigaretter. Förslaget att slopa förbudet att inneha tobak i annan form än såsom färdig tobaksvara torde utan några nämnvärda risker för det allmänna kunna kombineras med det undantaget från monopolrätten, att enskild person får förfärdiga tobaksvaror för eget bruk. Härigenom skulle det alltså bli tillåtet för enskild person att för eget bruk inte endast som nu rulla cigaretter av röktoak, utan även av inhemsk tobak förfärdiga alla slags tobaksvaror. Att utkräva tobaksskatt för sådan husbehovstillverkning är inte praktiskt genomförbart. Det kan hänvisas till att rusdryckslagstiftningen medger skattefri husbehovstillverkning av vin och öl.

Vid en revidering av monopollagen enligt här föreslagna linjer synes det vara motiverat att även upphäva 5 §, som förbjuder annan än monopolets utövare att utan Kungl. Maj:ts tillstånd inte endast importera och tillverka specialmaskiner och specialverktyg för tillverkning av tobaksvaror samt cigarett-papper och cigarett-hylsor för cigaretttillverkning utan även inneha nämnda maskiner och verktyg. I Sverige finns en betydande, huvudsakligen exportinriktad industri för tillverkning av tobaksmaskiner (Arenco AB), som för verksamhetens bedrivande är beroende av Kungl. Maj:ts tillstånd. Någon cigarett-papperstillverkning förekommer inte för närvarande. Slutligen kan framhållas, att det på grund av ifrågavarande paragraf inte är

tillåtet att vid handrullning av cigaretter använda sådana enkla mekaniska hjälpmedel, som är vanligt förekommande utomlands.

Promemorian innehåller vidare en kort framställning av förhållandena i våra nordiska grannländer. I Danmark förekom sålunda under senaste kriget en rätt betydande tobaksodling, som emellertid upphörde helt i början av 1950-talet. Den danska tobaksskattelagen innehöll detaljerade bestämmelser om odling av tobak och om särskild skatt på sådan odling. År 1955 upphävdes alla dessa bestämmelser. Tobaksodlare har härefter möjlighet att av sin tobak tillverka tobaksvaror för eget bruk utan att betala tobaksskatt. I Norge är odlingen fri, men enligt en lag av den 30 mars 1903 skall utgå en odlingsavgift, som stortinget årligen bestämmer. Eftersom någon odling sedan länge inte förekommer, har emellertid inte fastställts någon sådan avgift. Den stämpelskatt, som utgår på tobaksvaror, gäller i princip även för tobaksvaror, som odlare tillverkar för eget behov av sin tobak. Undantag från skattskyldighet gäller dock för cigaretter, som framställs med skattebelagt cigarettapper, och för piptobak, som framställs för eget bruk. I Finland finns inga bestämmelser om tobaksodling. Denna upphörde där redan i mitten av 1800-talet.

I promemorian anges slutligen vilka författningsändringar som bör ske.

Remissyttrandena

Bolagets förslag har bland de myndigheter och organ, som yttrat sig, inte mött något motstånd från annat håll än från Svenska tobaksodlareföreningen.

Av flera uttalanden framgår, att bolagets inköspolitik mött förståelse. *Lantbruksstyrelsen* erinrar sålunda om vad styrelsen anförde i yttrande den 11 december 1962 över en framställning av Åhus köpings kommunalfullmäktige om stöd åt den svenska tobaksodlingen. I detta yttrande uttalade styrelsen, att det enligt styrelsens mening inte syntes ändamålsenligt från ekonomisk synpunkt att på längre sikt hålla vid liv en odling, som endast hade en mycket begränsad lokal betydelse och som redan åtnjöt ett stöd vilket var större än prisstödet till de jordbruksreglerade produkterna. *Lantbruksstyrelsen* finner det knappast antagligt, att någon odling av tobak kommer till stånd i framtiden, men påpekar, att något hinder mot försäljning av svensk tobak till mono-polets utövare inte synes föreligga om förutsättningar för inhemsk tobaksodling skulle uppstå.

I samma riktning går uttalanden av handelskamrarna i Malmö och Göteborg samt av Kooperativa förbundet.

Handelskammaren i Malmö menar visserligen, att ett upphörande av bolagets inköp av svensk tobak kommer att orsaka vissa problem i de trakter där tobaksodling sedan åtskilliga år varit en viktig inkomstkälla. Handelskammaren framhåller emellertid samtidigt, att tobaksodlingen att döma av

nedgången i såväl odlarnas antal som produktionens omfattning blivit allt mindre lönsam trots betydande subventioner från både statens och bolagets sida. Då det dessutom framgår av bolagets promemoria att inhemsk tobaksodling saknar nämnvärd betydelse från beredskapssynpunkt, finner handelskammaren bolagets önskan att i fortsättningen använda endast importerad råvara motiverad.

Handelskammaren i Göteborg finner, att ett upphörande av den svenska tobaksodlingen inte bör ge anledning till betänkligheter. Handelskammaren framhåller, att tobaksodlingen i likhet med huvuddelen av övrig svensk agrarproduktion kan upprätthållas endast med hjälp av subventioner, men anser, att en subventionering i detta speciella fall knappast kan anses motiverad vare sig av sociala skäl eller från beredskapssynpunkter. Tobaksodlingen sysselsätter nämligen en mycket liten del av den jordbrukande befolkningen och torde dessutom lätt kunna ersättas med annan odling. Vidare täcker den producerade tobaken endast en knapp procent av Sveriges behov av råtabak, och den har dessutom av kvalitetsmässiga skäl ett mycket begränsat användningsområde.

Kooperativa förbundet anser i likhet med bolaget, att det inte heller från beredskapssynpunkt finns någon anledning att möjliggöra en subventionerad inhemsk tobaksodling genom fortsatta inköp. Med hänsyn till den svenska tobaksodlingens ringa omfattning måste nämligen beredskapsbehovet i varje fall i allt väsentligt tillgodoses genom lagerhållning, framhåller förbundet.

Svenska tobaksodlareföreningen anför i sitt remissyttrande, att monopolets utöware haft en mycket stark ställning mot odlarna. Under vissa tidsperioder har odlarpriserna varit förhållandevis goda, medan de vid andra tillfällen varit mycket låga och gett odlarna dålig ersättning för deras arbete. Under det senaste världskriget ansågs det synnerligen angeläget, att den svenska tobaksodlingen utökades, heter det vidare. Ett stort antal nya lador byggdes då genom tobaksmonopolets medverkan, och många nya odlare antogs.

Den svenska tobaksodlingens sammanlagda produktionsvärde har varit av relativt blygsam storlek, men odlingen har varit utomordentligt betydelsefull för de människor, som varit sysselsatta inom den, menar tobaksodlareföreningen. En stor del av arbetet i tobaksodlingen är av lättare karaktär. Många pensionärer och andra, som inte kunnat utföra hårdare jordbruksarbete, har därför kunnat skaffa sig viss arbetsinkomst genom sådan odling. Ett nedläggande av odlingen kommer sålunda enligt föreningen att medföra betydande avbräck och inkomstminskningar för många enskilda och familjer.

Trots stora motsättningar mellan bolagets och föreningens representanter vid de årliga förhandlingarna om tobakspriset har det rätt god samförståndsvilja, och man har som regel kunnat enas om priserna, heter det vi-

dare i föreningens yttrande. Tillkännagivandet att bolaget skulle tvingas upphöra med inköp av svenskodlad tobak, om odlarrepresentanterna inte godtog den prissättning som bolaget föreslog, kom därför mycket överraskande.

Tobaksodlareföreningen menar, att en ökning av den svenska tobaksodlingen på nytt kan bli angelägen från försörjningssynpunkt. Föreningen medger, att tobaksodlingen åtnjuter vissa understöd, men anser, att de varit av mycket blygsam storlek. Föreningen beklagar djupt, att det i dagens läge inte finns något intresse från statsmakternas sida för fortsatt stöd åt tobaksodlingen, och vill uttala sitt bestämda ogillande av bolagets förslag till ändringar i statsmonopollagen jämte följdförfattningar.

I detta sammanhang framställer tobaksodlareföreningen yrkande, att odlarna skall behandlas på samma sätt som tobaksfabrikanter och tobakshandlare vid tobaksmonopolets införande. Föreningen anför, att många tobaksodlare för stora belopp byggt tobakslador, anskaffat maskiner och redskap samt investerat medel på olika sätt för att odlingarna skulle kunna skötas lönsamt. Vid den kommande avvecklingen av den svenska tobaksodlingen är det därför angeläget, att odlarna får en rättvist beräknad ersättning för gjorda investeringar och för de förluster som odlingens nedläggande otvivelaktigt medför, förklarar föreningen avslutningsvis.

Vad därefter gäller de föreslagna ändringarna i lagstiftningen, har dessa genomgående tillstyrkts av remissinstanserna. *Kontrollstyrelsen* har i sitt yttrande lagt fram utformade förslag till de författningsändringar, som fordras i sammanhanget.

Den av bolaget föreslagna liberaliseringen av monopolbestämmelserna finner *handelskammaren i Göteborg* önskvärd och lämplig. *Kooperativa förbundet* anser de föreslagna ändringarna vara en tidsenlig uppmjukning av lagbestämmelser, som från kontrollsynpunkt är ytterligt svåra att upprätthålla och från beskattningssynpunkt ter sig skäligen betydelselösa. *Lantbruksstyrelsen* och *Sveriges grossistförbund* finner bolagets förslag motiveerat med hänsyn till bolagets ändrade inköspolitik.

Sveriges industriförbund, som tillstyrker de föreslagna författningsändringarna, har — såsom jag nämnt inledningsvis — i sitt remissyttrande hemställt om ytterligare lättnader i monopollagstiftningen. Förbundet har därvid anført.

Genom upphävandet av § 5 i monopollagen kommer tillståndskravet för bl. a. införsel och tillverkning av specialmaskiner och specialverktyg för framställning av tobaksvaror ävensom cigarrettpapper att upphävas. För denna tillverkning krävs tillgång till tobak av skilda kvaliteter, fuktighetsgrad etc., som f. n. måste importeras genom Svenska Tobaks AB. För att minska transporttiden och därmed risken för skador vore det önskvärt, att berörda företag bereddes möjlighet att — eventuellt efter en generell dispens — själva importera för tillverkningen erforderliga prover på tobak och färdiga tobaksvaror. Industriförbundet hemställer därför, att en regel av denna innebörd införes.

Departementschefen

Staten har sedan år 1914 haft monopol på rätten att tillverka tobaksvaror inom landet. Denna monopolrättighet, som nu regleras av 1961 års lag om statsmonopol på tillverkning av tobaksvaror, är för närvarande med stöd av lagen upplåten till Svenska tobaks aktiebolaget. Även införsel av råtabak och annat material för tillverkning av tobaksvaror omfattas av bolagets monopolrättighet. Däremot är införseln av färdiga tobaksvaror liksom den inhemska handeln med sådana varor fri sedan den 1 juli 1961.

Även tobaksodling inom landet är i princip fri men underkastad anmälningsskyldighet och viss kontroll. Sålunda får tobaksodlare inte förfoga över sin skörd på annat sätt än genom försäljning till monoipolets utövare eller genom export. Några affärsmässiga förutsättningar för export finns emellertid inte. Monoipolets utövare har heller inte någon skyldighet att köpa produkterna av inhemska tobaksodling.

Den svenska tobaken har inte på länge varit ekonomiskt eller kvalitetsmässigt konkurrensduglig i förhållande till den importerade tobaken. Tobaksodlingen i landet har även reducerats kraftigt efter hand, så att den numera täcker mindre än en procent av tobaksbolagets råvarubehov. Svensk tobak används endast till snustillverkning. År 1963 har 310 anmälda odlare producerat 105 ton på en sammanlagd areal av 52 hektar.

Den kraftiga reduktionen av den svenska tobaksodlingen har ägt rum, trots att denna näringsgren alltsedan år 1924 åtnjutit offentligt stöd. Detta är nu större än det, som tillkommer de jordbruksreglerade produkterna, dit tobaken inte hör. Sådant stöd har utgått med 80 öre för varje kilo tobak, som tobaksbolaget köpt av inhemska odlare. Härtill kommer att bolaget, trots att det inte haft skyldighet att köpa den svenska tobaken, tagit på sig en merkostnad för användning av denna råvara om mellan 1 krona 50 öre och 2 kronor för varje kilo färdigbehandlad tobak.

Enligt gällande avtal mellan staten och tobaksbolaget om utövandet av statens tobaksmonopol skall bolaget på alla områden av sin verksamhet handha rörelsen och anordna driften på det mest rationella och effektiva sättet. Detta skall enligt avtalet ske för att vinna största möjliga besparing av omkostnader.

Bolaget har nu beslutat att inte köpa någon svenskodlad tobak efter utgången av år 1964. Detta beslut överensstämmer med det krav på affärsmässig drift, som avtalet mellan staten och bolaget uppställer. Från denna synpunkt är bolagets ståndpunkt utan tvekan väl motiverad.

Eftersom det i praktiken inte finns någon möjlighet till avsättning för svensk tobak på annat håll, medför bolagets beslut, att tobaksodlingen i landet upphör om man bortser från eventuell husbehovsodling. Med hänsyn till den inhemska odlingens ringa omfattning i förhållande till det totala försörjningsbehovet är den svenska tobaken praktiskt taget betydelselös

från beredskapssynpunkt. Beredskapsbehovet tillgodoses effektivare och billigare genom lagerhållning. Inte heller från denna synpunkt föreligger således något hinder mot att bolagets inköp av inhemsk tobak upphör. Utsikterna att villkoren för en svensk tobaksodling skulle märkbart förbättras i framtiden är ytterst små. I övriga nordiska länder har den inhemska tobaksodlingen i praktiken redan upphört.

I detta läge anser jag — i likhet med alla remissinstanser utom tobaksodlarnas intresseorganisation — att någon erinran inte kan göras mot bolagets beslut att upphöra med inköp av svensk tobak.

Svenska tobaksodlareföreningen har i detta sammanhang hemställt om ersättning till tobaksodlarna för bl. a. inkomstförluster till följd av odlingens nedläggande. Som mönster har föreningen därvid åberopat de ersättningar, som utgick till tobaksfabrikanter och tobakshandlare när tobaksmonopolet tillkom.

Mellan den situation, i vilken tobaksfabrikanter och tobakshandlare befann sig vid monopolets införande, och den situation, som nu uppstått för tobaksodlarna, föreligger den skillnaden, att de förstnämndas näringsfång förbjöds genom lagstiftning medan detta inte är fallet beträffande tobaksodlarna. Dessa är lagligen oförhindrade att fortsätta sin verksamhet både för försäljning till bolaget och för export. Tobaksodlingens lönsamhet har sedan länge varit beroende av stöd i form av skattenedsättning och kostnadssubvention av tobaksbolaget på bekostnad av den importerade tobaken. Vad som nu inträffar är att stödet av företagsekonomiska skäl upphör — i sammanhanget kan jag erinra om att förra årets riksdag avvisade krav på en ökning av stödet såvitt avsåg allmänna medel — och att näringen hänvisas till konkurrens på lika villkor med importen. Någon rättslig grund för ersättningskrav från tobaksodlarnas sida föreligger således inte. Jag står emellertid inte främmande för tanken att bidrag av allmänna medel i begränsad omfattning skall kunna utgå i fall, där detta kan synas särskilt påkallat av billighetsskäl. Bidrag bör enligt min mening dock inte utgå som ersättning för förlorad inkomst utan endast för att täcka kapitalförlust till följd av att någon för tobaksodlingen särskilt anskaffad byggnad eller annan liknande anläggning eller utrustning blir oanvändbar i det fall då tobaksodlaren annars själv skulle få bära förlusten. För sådana bidrag ämnar jag senare föreslå, att i statsverkspropositionen för nästkommande budgetår upptas ett anslag om högst 100 000 kronor¹. Bidragen bör utbetalas efter beslut av prisenämnden i varje särskilt fall. Närmare föreskrifter om nämndens verksamhet i detta hänseende torde få meddelas av Kungl. Maj:t.

I och med att bolaget upphör med sina inköp av svenskodlad tobak kommer vissa bestämmelser i statsmonopolagen jämte följdförfatt-

¹ I statsverkpropositionen år 1964 har upptagits ett reservationsanslag om 100 000 kronor för bidrag till vissa tobaksodlare (Bilaga 9 till statsverkspropositionen år 1964 s. 127).

ningar att inte längre fylla någon funktion. Detta gäller naturligtvis bestämmelserna om prissättning för tobak, som levereras till tobaksbolaget, och om avdrag från tobaksskatten i fråga om svenskodlad tobak, men även övriga bestämmelser om tobaksodling synes förlora sin egentliga betydelse. Bolagets förslag att helt avskaffa den lagliga särregleringen av tobaksodlingen har också överlag mött en positiv inställning bland remissinstanserna. Även jag ansluter mig till uppfattningen, att statsmonopollagens bestämmelser i denna del bör upphävas och att tobaksodlingen således bör bli helt fri. De nuvarande reglerna om tobaksodling i 3, 7—12 samt 14 och 15 §§ bör i enlighet härmed utgå ur lagen.

Om nu tobaksodlingen lämnas helt fri, uppkommer emellertid vissa följdfrågor.

Enligt 2 § i statsmonopollagen får enskild person förfärdiga cigaretter för eget bruk. I 4 § finns ett förbud för annan än monopolets utövare mot att utan särskilt tillstånd inneha tobak i annan form än som färdig tobaksvara. Bolaget ser inga skäl för att man skall behålla detta förbud. Bolaget anser inte heller att det innebär några risker för det allmänna, om ett slopande av detta förbud kombineras med en utvidgning av enskilds rätt att förfärdiga tobaksvaror för eget bruk till att omfatta alla sådana varor. Att kräva tobaksskatt för husbehovstillverkning är enligt bolagets mening inte praktiskt genomförbart.

Mot bolagets förslag har inte heller i denna del framförts några invändningar under remissbehandlingen. Det förefaller även mig motiverat att genomföra de föreslagna liberaliseringarna i dessa hänseenden, och jag förordar därför, att de nuvarande bestämmelserna i 4 och 16 §§ om innehavsförbud och om straff för överträdelse av detta förbud upphävs samt att 2 § ändras i enlighet med vad jag anfört. Att beskatta husbehovstillverkning av tobaksvaror kan givetvis inte komma i fråga.

Ett annat problem, som aktualiseras i sammanhanget, rör 5 § statsmonopollagen. Enligt denna bestämmelse får specialmaskiner och specialverktyg för framställning av tobaksvaror inte importeras eller tillverkas i Sverige utan Kungl. Maj:ts tillstånd annat än för tobaksbolagets räkning. Det samma gäller annat cigarettpapper än sådant, som förekommer i detaljförpackning, liksom cigaretthylsor. Specialmaskiner och specialverktyg för framställning av tobaksvaror får inte heller utan Kungl. Maj:ts tillstånd innehas av någon annan än tobaksbolaget.

I Sverige finns en betydande, huvudsakligen exportriktad industri för tillverkning av tobaksmaskiner. Denna är för verksamhetens bedrivande beroende av Kungl. Maj:ts tillstånd. Någon cigarettpapperstillverkning lär däremot inte förekomma för närvarande.

I likhet med tobaksbolaget och remissinstanserna anser jag, att de nuvarande införsel-, tillverknings- och innehavsförbuden i 5 § bör kunna upphävas i detta sammanhang. Förbuden mot import av råttobak och mot annan

tillverkning av tobaksvaror än för eget bruk får anses vara tillräckliga som spärrar mot eventuella missbruk. Jag vill därför förorda, att även 5 § utgår ur statsmonopollagen. Därigenom blir det möjligt att använda sådana mekaniska hjälpmedel, som är vanliga utomlands, för handrullning av cigaretter till eget bruk.

Sveriges industriförbund har i detta sammanhang föreslagit en regel om rätt för företag, som driver tillverkning av specialmaskiner och specialverktyg för framställning av tobaksvaror m. m., att själva importera sådana färdiga tobaksvaror och tobaksprover, som behövs för företagets verksamhet. Import av färdiga tobaksvaror möter emellertid inga hinder i gällande lagstiftning. Import av tobaksprover synes mig liksom hittills kunna utan olägenhet ske genom tobaksbolagets försorg. Jag är därför inte beredd att förorda någon lagändring i denna del.

I enlighet med tobaksbolagets förslag bör tillståndsprovningen enligt 6 § i fråga om rätt att tillverka vara, som innehåller tobak men inte är avsedd eller ägnad att användas såsom njutningsmedel, överflyttas från Kungl. Maj:t till kontrollstyrelsen. Härav följer även en teknisk ändring i 13 §.

Avskaffandet av reglerna för tobaksodlingen liksom övriga ändringsförslag i det föregående föranleder ändringar även i statsmonopollagens ansvarsbestämmelser. Vidare bör en bestämmelse i 21 § första stycket statsmonopollagen om anmälan av kontrollstyrelsen som förutsättning för åtal vid sådant brott mot lagen, som avser tobaksodling, utgå.

Den av mig förordade ändringen av statsmonopollagen, varigenom tillverkning av tobaksvaror för eget bruk blir tillåten, betingar även en ändring i förordningen om tobaksskatt. Husbehovstillverkning av tobaksvaror bör nämligen, såsom jag tidigare framhållit, vara skattefri. Bestämmelse härom bör införas i 5 § av förordningen.

Samtliga nu föreslagna författningsändringar bör träda i kraft den 1 januari 1965.

I enlighet med det anförda har inom finansdepartementet upprättats förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 16 juni 1961 (nr 390) om statsmonopol på tillverkning av tobaksvaror; och

2) förordning angående ändrad lydelse av 5 § förordningen den 16 juni 1961 (nr 394) om tobaksskatt.

Författningsförslagen torde få fogas vid statsrådsprotokollet för denna dag som *Bilaga*.¹

Föredragande departementschefen hemställer härefter, att lagrådets ut-

¹ Bilagan har här uteslutits. De vid propositionen fogade författningsförslagen är — bortsett från vissa mindre jämkningar av redaktionell karaktär — likalydande med de i bilagan intagna.

låtande över lagförslaget under 1) måtte för det i § 87 regeringsformen angivna ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Kungl. Höghet Regenten.

Ur protokollet:

Monica Gustafson

Utdrag av protokoll, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 19 december 1963.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden ROMANUS,
DIGMAN,
NORDSTRÖM,
regeringsrådet HOLMGREN.

Enligt lagrådet den 27 november 1963 tillhandakommet utdrag av protokoll över finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet den 8 november 1963, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen angivna ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag angående ändring i lagen den 16 juni 1961 (nr 390) om statsmonopol på tillverkning av tobaksvaror*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av hovrättsassessorn Göran Wahlgren.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:

Stig Granqvist

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 januari 1964.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter lagrådets den 19 december 1963 avgivna utlåtande över det den 8 november 1963 till lagrådet remitterade förslaget till *lag angående ändring i lagen den 16 juni 1961 (nr 390) om statsmonopol på tillverkning av tobaksvaror*.

Föredraganden anför.

Lagrådet har lämnat lagförslaget utan erinran. Det torde efter vissa mindre jämkningar av redaktionell karaktär få föreläggas riksdagen för antagande.

Om det framlagda lagförslaget antas, torde däremot svarande ändring böra genomföras i avtalet mellan staten och Svenska tobaks aktiebolaget.

Föredraganden hemställer härefter, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition föreslå riksdagen att

dels antaga

1) det av lagrådet granskade lagförslaget med de nyss angivna jämkningarna; och

2) det vid statsrådsprotokollet den 8 november 1963 fogade förslaget till *förordning angående ändrad lydelse av 5 § förordningen den 16 juni 1961 (nr 394) om tobaksskatt*;

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att med Svenska tobaks aktiebolaget träffa överenskommelse om de ändringar i gällande avtal angående utövan- det av statens tobaksmonopol, som föranleds av nyssnämnda lagförslags antagande.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med in- stämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta pro- tokoll utvisar.

Ur protokollet:

Monica Gustafson